

Fra Grundtvig-litteraturen

Uffe Hansen: Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold. III. 1851-1872. Eget Forlag. 355 sider. Kr. 31,25.

Vurderer man Grundtvigs righoldige produktion ud fra en rent litteraturhistorisk synsvinkel med hovedvægten på det æstetiske, vil man formentlig placere salmerne og sangene i første række. Der er derfor al mulig grund til at koncentrere sig om den rent lyriske side af Grundtvigs digtning, således som Uffe Hansen gør det i dette værk, hvormed han afslutter sin gennemgang af Grundtvigs salmer og sange.

Da Uffe Hansen i 1937 kom med sine første undersøgelser, var disse udtryk for et sandt pionerarbejde. Først i de senere år, er der kommet så megen sekundærlitteratur om dansk salmedigtning, at ny forskning kan støtte sig til sådanne undersøgelser. Og dog er det stadig vanskeligt af finde udtømmende bestemmelser af den genre, som salmen udgør. I den udmærkede *Sachwörterbuch der Literatur* af Gero von Wilpert finder man følgende definition i artiklen *Kirchenlied*: »für den Gottesdienlichen Gebrauch als Gemeindegesang bestimmtes und strophisches geistliches Lied, Ausdruck christlicher Frömmigkeit und Glaubensbewusstseins im Welterfahren;« Det er næppe nogen udtømmende definition, men den understreger dog noget væsentligt om ydre form, om indhold og anvendelse, nemlig at en salme skal være strofisk, og at den skal være udtryk for en kristen holdning, begge dele fordi salmen har en funktion i den kristne gudstjeneste. Salmen er mere end nogen anden litterær genre et stykke brugskunst, og det er især det funktionelle i salmens væsen, der gør det muligt for os at bestemme genren. Når et digt kan anvendes af en menighed ved en gudstjeneste, er det en salme. Men hvorvidt man synes, at et digt er egnet til dette formål, er i høj grad et spørgsmål om smag, og denne er naturligvis historisk bestemt, hvilket vore forskellige salmebogsudgaver tydeligt viser. Opgaven er derfor af både æstetisk og historisk art.

Ser man ud fra disse synspunkter på den selektion, der har fundet sted i Uffe Hansens værk, konstaterer man, at han er meget tilbage for den opgave at foretage denne sidste vurdering. I det materiale, der behandles i dette tredje bind, finder man rene »tankedigte« – filosofi på vers – ligesom man finder læredigte og bibelhistoriske sange så som den poetiske pendant til »Den christelige Børnelærdom«. Således siger Uffe Hansen om en variant, at Grundtvig selv har strøget nogen strofer (p. 150), »maaske fordi de er for teologiske eller filosofiske for den jævne Kirkegænger.« Disse ord gælder for en række af de behandlede digte. Vi har ligeledes fjernet os en del fra menighedssangen i et digt som »Den himmelske Samaritan« (5,19) med dets:

»Pokker i Vold det Røverpak / jog han med Korsets-Tegnet, / . . .« Ydermere medtager Uffe Hansen fædrelandssange og kongesange m. m.

Bogens titel holder altså for så vidt mere end den lover, og det er kun en lykke, at Uffe Hansen har valgt et bredere materiale end den rene salmedigtning. For det ærinde, han er ude i, er nemlig ikke en tolkning i moderne forstand af salmerne, ikke en æstetisk analyse forbundet med en skarp genreinddeling. Hans værk er, som der står i forordet, en »Hjælp til at forstaa de dunkle Steder«, forstået som de dunkle steder i Grundtvigs Sang-Værk, og tekstbehandlingens metode er en parafaserende udlægning af digtene med forklaringer til de rent sprogligt vanskeligt tilgængelige passager samt henvisninger til eventuelle bibelske forlæg. Værket er altså at forstå som et noteapparat til Sang-Værket – og et enestående noteapparat, fordi Uffe Hansens kendskab til Grundtvigs kristelige lyrik er så omfattende og intimt, at han frem for nogen har en intuitiv fornemmelse for den særlige valør i den grundtvigske sprogbrug. Se f. eks. kommentaren til digtet »Den Husvilde« (5,14): »Men hvor han banker paa Port og paa Dør, / altid med Ordets Gulddammer, / der kommer Glæde som aldrig før / ind i de mildes Lønkammer / . . .« Sang-Værkets eget noteapparat forklarer ordet mild ved »de sagtmodige«, men Uffe Hansen præciserer (p. 93): »De milde« betegner ikke en Kvalitet men en Holdning, hos dem, der i Modsætning til de tudende Ulve og gøende Hunde modtager den fattige Vandringsmand med det glade Budskab og giver ham Husrum; Saligt det Hus, hvori han indgaar! der er det evige Livs Nytaar!« Citatet er iøvrigt betegnende for bogens parafaserende stil med en dyb afhængighed af digtenes eget ordvalg.

Da værket ikke i særlig grad lægger vægt på den kunstneriske udtryksmåde men på det rent indholdsmæssige, er det rimeligt, at der ikke er valgt nogen disposition efter form – salmer, episke digte etc – men efter motiv med hovedvægten på dogmatik og etik. Ud over denne inddeling er der – igen motivbestemte – undergrupper. Digte, der f. eks. er bestemt som skildrende et dogmatisk forhold, placeres dernæst i grupper som: Børne-Lærdom, Fader-Navnet, Den almægtige osv. Hertil kommer, at de tre værker er løst kronologisk opstillet. Et inddelingskriterium, der er forståeligt med det enorme materiale, og som også i nogen grad svarer til Sang-Værket. Imidlertid har det biografiske element så godt som ingen betydning, vel sagtens fordi dette ikke spiller nogen rolle for digtenes egentlige funktion i menighederne.

Den strengt motiviske eller indholdsmæssige undersøgelse har dog sin begrænsning. F. eks. skriver Uffe Hansen (p. 16) om Grundtvigs omarbejdelse af Brorsons »Den Tid gaar an, som Jesus selv har sat«:

»Mens Brorson kun har det negative om Livet her, »at jeg Guds Søn dit Ansigt ikke ser«, har Grundtvig det positive ligesom Paulus i 1. Kor. 13,12: Da skal vi se ham Ansigt til Ansigt.

O du mit Lys og Liv i Dødens Nat!
 min Ven i Nød, som ingen har forladt,
 min *Jesus*, du er trofast da som før
 og lukker op mig Templets skønne Dør.

At Jesus er den trofaste Ven, der ingen har forladt, er ogsaa mere positivt end Brorsons »min Ven, naar jeg af alting er forladt«.

At modsætningen er til stede, er klart, men at Brorsons salmetone stadig føles, er også klart; men det kommer ikke frem ved en sådan gennemgang, eftersom det ikke beror på motivet – det har Grundtvig grundigt bearbejdet – men på den del af den sproglige formulering, som Grundtvig har ladet stå, i dette tilfælde anvendelsen af de personlige og possessive pronominer, 1. og 2. pers. sing. Alene i denne strofe er der et stadigt spil mellem *du* og *min*, *mit*, *mig*, der giver strofen en intimitet i Jesusdyrkelsen, der er typisk for Brorson og for pietismen i det hele taget, men som er Grundtvig fremmed. (Grundtvig skriver helst *vi* og mener dermed ikke »os alle«, som Uffe Hansen vagt formulerer det (p. 27), men derimod menigheden, hvilket for Grundtvig er noget ganske andet.) Sker det, at Grundtvig bevidst søger at give udtryk for en sådan inderlighed, gør der sig særlige forhold gældende, jvf. det barnligt-intime i »Lille Guds Barn! hvad skader dig?«

Men hvis Uffe Hansen da ikke altid med sine kommenterende parafraaseringer får digtets hele kunstneriske holdning med, er dette værk, der nu med 3. bind er komplet, dog en uvurderlig hjælp til forståelse af Grundtvigs salmers og kristelige digtes ofte stærkt koncentrerede og vanskeligt tilgængelige sprog.

Kristian Kjær

Tilbud til Grundtvig-Selskabets medlemmer

Det danske Forlag har overladt Selskabet restoplaget af *Sjette bind* af GRUNDTVIGS SANGVÆRK (1956–1964, 570 sider). Da udarbejdelsen af dette meget værdifulde bind med varianter, noter og registre til hele Sangværksudgaven trak så længe ud, har mange af ejerne af bind 1–5 ikke fået det. Iøvrigt vil bindet, også for sig selv, være en nyttig og uundværlig kilde til studiet af Grundtvigs salmer på grundlag af de ældre udgaver. Der findes også fortegnelse over Bibelcitater i Grundtvigs salmer og alfabetisk ordnede ordforklaringer.

Bogen kan – så længe oplag haves – erholdes for 15 kr. (af studerende for 5 kr.) ved bestilling hos

GRUNDTVIG-SELKABETS KONTOR,

Vartov, Farvergade 27,

1463 København K